

El 1531 fou assignat a la rectoria de moriscos de Benissicli, amb 6 cases morisques c. 1570 (SSiv. 321); tenia 16 cases morisques el 1563, i 54 el 1602 (Lapeyre 46). Avui se'n conserva memòria com a despoblat: jo hi recullo *ondàra* com nom d'una font i d'un mas, en el te. de Benimantell (xxxv, 163).

3)A. Altre *Ondara* a la vall d'Alcalà, al Sudoest de València entre Llombai i Alfarb. Recordava tenir-ne nota com una séquia (potser no extraviada, sinó malentès en lloc d'una font usada per regar); és pda. força extensa i ben conreada, segons m'expliquen tant a Llombai (pron. *ondàra*, xxx, 160), com a Alfarb (xxx, 172); sigui poc abundosa la font o ja escolada, com dedueixo del que em digueren a Llombai (1962).

4)A. Fora ja del país nostre però en la seva continuació murciana, i amb una lleu variant; *Ondaras* te. de Caravaca, és una mina (Madoz, s.v. Caravaca): entenc mina d'aigua.¹

5)A. També fora dels límits valencians, però encara en la mateixa regió toponímica d'igual substrat àrabo-mossàrab. En l'humit i boscos vessant obac del Montsant, en te. de Margalef (xii, 129): la important barrancada dita *la komalāndāra*, certament compost de *comella*, el mot usat en l'acc. 'vall' en tota aquesta zona —*Comella 'n-Seràs*, *Comella 'n-Forners* etc. (c. ii, 871)— cal, doncs, analitzar-ho així: sigui *comella*-(*Ondara* o *comell' Andara*.

Abans de passar a les terres del Princ. pròpiament dites, enumerem els casos valencians de la sèrie *B*, on va proveït del sufix *-ella* i les seves variants.

6)B. *Ondarella*. Alqueria i antic llogaret, entre Callosa i la vall de Guadalest —o sigui prop d'*Ondara* (2) però més al SE. i en terra més oberta. Ja documentat a 1325, en un pergami relatiu a Callosa. El 1409 en els docs. dels sarraïns del Coll de Rates, p.p. Mateu Ll. (*Misc. Fabra* 216): llavors era més gran que el seu veí *Ondara* (2) car tenia 21 cases de moros (p.231); més tard els termes s'invertiren, perquè els moriscos en els últims anys s'anaven retraient per resistir a la imminent expulsió en la batalla final (lliurada en les valls més internes). Segons SSiv. 321, li assignaren nou cases de moriscos el 1535, com anex a Benissicli; i tant ell com Mateu i Ll. li troben variant antiga *Andarella*. Lapeyre (44) ja només hi troba 3 moriscos el 1563 i res (despoblat) en els de 1572, 1602 i 1609.

7)B. *Andarella*, amb variants *Andarilla* i *Handarella* en molts passatges del *Rept.*: n'hi compto 21 (Bof. pp.199-261), en alguns consta que hi ha vinyes, però de tots ells, o quasi, consta que és en terra de reg. En efecte avui el tenim anotat com una de les séquies principals de l'Horta de València: *andaréla* oïda a Patraix (xxx, 131); i J.G.M., corrent de barri en barri, i de pda. en pda., 1963, m'informa que parteix els termes de Paiporta i Picanya amb el

de Patraix.

8)B. *Anderéla*, pda. del te. de La Pobla del Duc (xxxii, 160.4), doncs ben lluny del (6) i del (8): no tinc nota de la naturalesa del lloc, però crec recordar que hi ha una font, en tot cas és entremig de dos barranquets (dels *Estapets* i del *Siser*, i no lluny de la Font de Minyana.

9)B. *Andaréles*, important pda. de Moixent, en la secció de la Serra (xxxii, 81s.): és sobretot el nom d'un barranc que *IGC* situa a 2º 55'x3º 53', com nom de la part baixa del Barranc dels *Urreps*, després de confluïr amb el de la Falaguera; i anomenat, d'allí en avall, *Barranc Roig*: lloc, doncs, de gran acumulació d'aigües.

Sobre tot el grup (*B*) reconeguem que es podria dubtar si conté el sufix romànic diminutiu *-ELLU*, *-A*, en la seva forma mossàrab; o el «superlatiu islàmic» (provinent de *-el-Lāh*), que hem vist tan sovint en els NLL valencians i de l'Ebre (recordem el que n'hem escrit en tants arts., com *Fatarella*, *Almenarella*, *-illa*, *Fondeguilla*, *Fadrell*, *Mutxamel* etc.); cosa que no implicaria etim. aràbiga del radical d'aquests noms, sinó potser només adopció d'un mot mossàrab per part de l'àrab local. Però l'oposició entre els veïns (2)A i (6)B s'ha d'interpretar com favorable a un valor augmentatiu: doncs el d'un superlatiu; cert que si bé no és indicatiu inequívoc (hi ha variació cronològica), car el diminutiu té a vegades un paper hipocorístic. Hi pogué haver influència d'allò sobre això recíproca.

Passem ara als noms que ja són pròpiament del Principat.

10)A. *Ondara* resta avui com el nom d'un veïnat de Segarra en el te. de Talavera, bastant decaïgut (no figura en els nomencladors ni en tinc nota de les meves enqs.) però anotat *undārā* a Freixenet ja per Casac. 1920, i és més conegut com el nom de la *Font d'Ondara* (només amb aquest caràcter en *GGC*, *Lda*. p.348): la font per cert famosa, i des d'antic; una de les tres (junt amb El Bullidor i la de Bordell), on s'origina el que és més conegut com *Riu de Cervera*, perquè va a passar pel peu d'aquesta ciutat, uns 15 k. més al NO., i baixant després a l'O., va a perdre's entre els al·luvions del Pla d'Urgell, cap a Tàrrrega, Fondarella etc.

Abans havia estat el nom d'un castell i d'un redol de masos o llogarets disseminats.

La *MENCIÓ* més *ANTIGA* és en un doc. de 1132, que cita el «--- castrum *Rabinat* ['Rubinat']» a mig camí des de la dita font a la ciutat de Cervera «--- castrum de *Hondara* --- castrum *Pontils* [12 k. al S. d'aquella font] ---» (*Li.Bl.* de Santes Creus, 42, 36.10).

1173: *Font d'Aldara*: és on es dictaren disposicions de pau i treva, per iniciativa del rei Anfos el Cast: «bella sedare, pacem stabilire posse --- ea